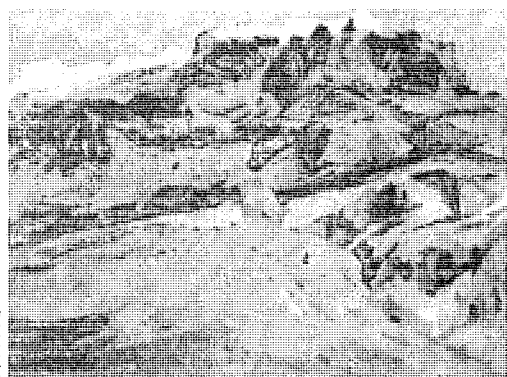

3/12/86

Ένα από τα πολλά έργα της Σαντορινιώτισσας καλλιγράφου σε έλαιο, που ο ζωγράφος Δημήτρης Δαρζέντας

Εικαστικές τέχνες

Περιπλάνηση

στις εκθέσεις

Αξιόλογη κίνηση σε όλες τις αίθουσες

Αρκετές εκθέσεις πάλι στη Θεσσαλονίκη, σε ιδιωτικές γκαλερί και άλλους χώρους. Ποσοτικά θα λέγαμε ότι κυριαρχούν οι διάφορες εκθέσεις της «Μπιεννάλε» όπου προσέρχονται έικοντες-άκοντες, επισκέπτες που ανήκουν στην ηλικία των μαθητών και των σπουδαστών. Τό φαινόμενο είναι ενδιαφέρον και αξιο συζήτησης (που γίνεται σε γειτονικές στήλες) μπορεί δέ να μάς διδάξει πολλά πράγματα για το μέλλον.

Η Σαντορινή, πατρίδα του καλλιτέχνη, είναι η «βεντέτα» της έκθεσης ζωγραφικής του Δημήτρη Δαρζέντα στην γκαλερί «Καλές τέχνες». Μαθητής του Παρθένου έμπειρος ζωγράφος, γνώστης του σωστού σχεδίου και της αξιοποίησης των χρωματικών συνδυασμών, ο Δαρζέντας παρουσιάζει το νησί του με μία βαθύτερη γνώση και οίσθηση του ελληνικού τοπίου. Τα έργα του αποδίδουν κυρίως το υπαίθριο, με τις χτυπητές εναλλαγές της φυσικής μορφολογίας και των χρωματικών ποικιλιών. Ο ζωγράφος δεν νοιάζεται τόσο να ζωγραφίσει (και αυτός) τα λευκά παραδοσιακά σπίτια που θέβαια δεν λείπουν. Περισσότερο τον απασχολεί το τοπίο (όχι η θάλασσα), τα βράχια, οι γκρεμοί, αλλά και τα ορεινά αναπτυσσόμενα πεδία. Και τα αποδίδει όλα με τις χρωματικές εναλλαγές των έποχων. Επικρατούν τα οκτώ χρώματα, το μωβ, τα καφέ, το μπλε-μαύρο, και πάντα κάποιο ένα λευκό κίτσιο (σπίτι ή εκκλησιά) που δίνει μία λεπτομέρεια μέσα στον φυσικό χώρο. Γιατί ο Δαρζέντας ζωγραφίζει την φύση και την ζωγραφίζει με έμπειρο χρωστήρα, με αποδεκτική αφαίρεση (όπως και άλλοι καλλιτέχνες της γενιάς του) αλλά και με πολλή αγάπη για τον τόπο του, για τον τόπο μας.

Μία καινούργια μορφή δουλειάς της παρουσιάζει η Άννα Δημητριάδου - Χριστοφορίδου στην γκαλερί «Κ 7». Πολύτιμα είχαμε δει έκθεση της με «γλυπτά σε γυαλί». Ίσως παρουσιάζει γλυπτά από πλαστικές ύλες και ανάγλυφα από χαρτοποτό. Τα γλυπτά της είναι σχετικά μικρών διαστάσεων όπου η καμπύλη επιφάνεια, η συστηρίση ή η συμμετρία παίζουν τον βασικό ρόλο και δίνουν μία αίσθηση ροής και φυσικότητας δύναμης. Σε Άννα από τα έργα της υπάρχει ορατή η ανθρώπινη παρουσία, ενώ στα περισσότερα το αφαιρετικό στοιχείο είναι έντονο.

Μερικά συμπεράσματα από το φεστιβάλ

«Μπιεννάλε» ή το μήνυμα

«άνηκομεν εις τήν δύσιν»

ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ
ΑΛΛΑ ΜΟΝΟΝ ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ;

«Νέοι» - Μεσογείου - νέων ή παλαιότερων - δεν νοείται χωρίς όλες τις μεσογειακές χώρες. Ο αποκλεισμός των άραβικών και της Μάλτας αποτελεί σίγουρα μειονέκτημα, πειστικό γιατί δείχνει μία τάση... φυλετικών διακρίσεων. Εται όπως έγινε, η «Μπιεννάλε» με εξαίρεση τη Γιουγκοσλαβία, ήταν σαφέστατα... νοτιο-κή ή ΕΟΚική.

Μία από τις μεγάλες διαφημιστικές μιάλες της «Μπιεννάλε».

ΝΑΙ ΜΕΝ, ΑΛΛΑ

Όλα αυτά καλά και άγια. Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να μην κάνει και τις άρνητικές σκέψεις του ή τουλάχιστον τις σκέψεις που τείνουν να υποδεικνύουν ένα βελτιωμένο μέλλον. Ξεκινάμε από την ίδια τη φύση της «Μπιεννάλε» και από τον τρόπο που υπολογίστηκε αυτή, γιατί - θέλει δεν θέλει - κάνει κανείς τις διαπιστώσεις, που δυσωδίστα είναι χρήσι-

μη. Μετά την αρχή επέμενε να μπει όρος συμμετοχής ή παρουσίαση ελληνικού έργου. Ανοθεύ, όμως, ήρθε έντολη να μην επιμελούμε σε κάτι τέτοιο. Κι έτσι μήτε στους όρους συμμετοχής: «Κατά προτίμηση ελληνικό». Αλλά καμιά από τις δύο ομάδες που πήραν μέρος δεν πρόβλεπε τη δική μας θεατρική παραγωγή, δεν τα διατυπώνουν αν επι-

μέιναν μόνο στον κύκλο των νέων. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, κυρίως συγγενών των δημιουργών ή δημοσιολογών ή και κάποιων φυλετικών, το κοινό που παρακολούθησε αυτές τις εκδηλώσεις ήταν μόνο νεανικό. Βεβαίως, οι νέοι να τρέχουν στις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αλλά όχι μόνο αυτοί. Αλλοίμονο αν οι νέοι έκαναν τα έργα τους μόνο για τους νέους, οι μεσήλικες για

μικρούς μαθητές, αν για παράδειγμα τους ηγαλίνουν να δούν τη δημοτική πινακοθήκη ή μία παράσταση αρχαίας τραγωδίας ή μία συναυλία συμφωνικής μουσικής. Αλλά δεν μπορούμε να είμαστε, πόσο οι συνοδευόντες εκπαιδευτικοί ήταν σε θέση να εξηγήσουν στα παιδιά τη ζωγραφική και τα άλλα εικαστικά που είδαν στα περίπτερα 10 και 16 της ΔΕΘ. Γιατί άλλως, φοβόμαι ότι δημιουργούνται φοβερές αισθητικές συγχύσεις στο παιδί. Ναι, να παρακολουθούν τα παιδιά καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, να μετέχουν οι αυτές (αν και δεν σκεφτήκαμε κανείς να μάς δείξει μία έκθεση ζωγραφικής παιδιών στη «Μπιεννάλε») αλλά να προσέχουμε τι νέους δίνουμε και με ποιά προετοιμασία.

ΚΑΙ Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ;

Πέρα απ' όλα θα πρέπει, βέβαια, να μάς ενδιαφέρει τι είδαμε και ποιάς αξίας ήταν όλα αυτά για το οποίο, στο κάτω της γραφής, εσθεύτηκαν δεκάδες πολλές εκατομμυρίων.

Ομολογώ πως περίμενα καλύτερες επιδόσεις από τους νέους, όχι μόνο της Ελλάδας. Γράφεται και άλλου σ' αυτές τις αελλίδες ότι οι Έλληνες που μετέχουν δεν ήταν χειρότερα από τους άλλους Μεσογειακούς - κάποτε τους ξεπερνούσαν κιόλας. Ωστόσο, δεν ενθουσιάστηκα, τουλάχιστον απ' όσα είδα. Και νό μήν ξεχνώ πως μάς παρουσίαστηκε δουλειά νέων μέχρι 30 χρόνων.

Νά θυμίσω πως, χωρίς Μπιεννάλε, ο Μάνος Χατζιδάκις και ο Μίκης Θεοδωρόκης ήταν κάτω των 30, είχαν δημιουργήσει πολλά αξιόλογα έργα τους; Νά θυμίσω πως ο Ρέγκος έκανε τις πρώτες εκθέσεις του και από την ίδια ηλικία; να θυμίσω πως ο Αναγνωστάκης, ο Χριστιανόπουλος, ο Κιτσόπουλος, ο Πεντζίκης, ο Βαφτοπούλας, πριν τα τριάντα τους είχαν αξιόλογο έργο; Νά θυμίσω πως ο Νίκος Κούνδουρος είχε εντυπωσιάσει πριν τα τριάντα χρόνια του; Νά θυμίσω πως οι εκδόσεις των «Μακεδονικών Ημερών», τουλάχιστον μερικοί, μόλις είχαν φτάσει αυτή την ηλικία;

Δεν θέλω να είμαι επικριτικός και δεν βεβαιώ σε τίποτε ή απαισιοδοξία. Ωστόσο, πιστεύω πως τις διαπιστώσεις μάς πρέπει να τις κάνουμε, περισσότερο για να γδάρουμε τα απαραίτητα συμπεράσματα και να φροντίσουμε να πάμε στο καλύτερο, για να προσφέρουμε περισσότερες δυνατότητες σήμερα στους νέους, όπως, για παράδειγμα, μία «Μπιεν-

Αλεξάνδρου Αργυρίου

«Αναψηλαφήσεις σε δύσκολους καιρούς»

Μία συλλογή κειμένων που έγραψε και δημοσίευσε ο κ. Αργυρίου «σε δύσκολους καιρούς», δηλαδή στα χρόνια της χούντας, στο περιοδικό «Συνείδηση» και σε εφημερίδες. Στον πρόλογο που δημοσιεύει, ο συγγραφέας ξαναθυμάται τις συνθήκες εκείνης της εποχής, τους λόγους που διαμόρφωσαν τα κείμενα που έτσι όπως γράφθηκαν. Αλλά πέρα όλων αυτών, το βιβλίο περιλαμβάνει τα πολύ αξιόλογα κριτικά κείμενα του κ. Αργυρίου, που αναφέρονται σε πλήθος θεμάτων, στην γλώσσα, στην κριτική, σε βιβλία, στον Ροϊδη, στον Σεφέρη, στον Καρυωτάκη και άλλους. Ο ίδιος, στον πρόλογο του λέει: «Πάντως για να εξηγηθώ, η σχέση των κειμένων μου αυτών με την τότε κατάσταση δεν ήταν παρά μία μορφή άλλεργκης αντίδρασης». Πολλά μάς θυμίζει και πολλά μάς κινεί να σκεφτούμε το βιβλίο του κ. Αργυρίου, πέρα από τις κριτικές του ικανότητες, που είναι αναμφισβήτητες (Εκδόσεις «Κέδρος»).

Τρία βιβλία

του Ε.Β. Βενεζέλου

Τα τρία αυτά βιβλία τιλοφορούνται: «Το σύστημα της Ελλάδας» - Πολιτική ένταση και σύστημα, «Η διάλυση της βουλής», Ο συγγραφέας, που είναι έμπειρος καθηγητής συνταγματικού δικαίου στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στο πρώτο το οποίο τα τρία βιβλία δίνει σχηματικό το κείμενο του νέου συντάγματος (στην δημοτική και στην καθαρεύουσα) τις συντακτικές πράξεις και ψηφίσματα, την ευρωπαϊκή ομολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τον κανονισμό της βουλής. Στο δεύτερο βιβλίο, όπως μαρτυρεί ο τίτλος, εξετάζεται το θέμα που δημιουργήθηκε κατά την απόφαση του ΠΑΣΟΚ να προβλεπεί αν υπήφισαν πρόεδρο τον Χρήστο Σαρτζετάκη και η αμφισβήτηση των όσων ακολουθήσαν, από το κόμμα της δεξιότητας αντιπολιτευτικής. Τέλος, στο τρίτο βιβλίο αναφέρεται ότι η διάλυση της βουλής αποτέλεσε βασικό σημείο της αναθεώρησης του συντάγματος (1985-86). Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι οι τελικές αποφάσεις των άνωθεν των κομμάτων δίνουν μία κομμοκομματική εικόνα των εκτελεσθέντων αντιλήψεων για τον ρόλο του αρχηγού του κράτους και τις σχέσεις βουλής - κυβέρνησης - προέδρου δημοκρατίας. Και τα τρία βιβλία του κ. Βενεζέλου είναι χρήσιμα (Εκδόσεις «Παρατηρητής»).

Νικηφόρος Πάτα

«Πώς άκουσε μουσική»

Ζητήματα που άφορον τη σχέση μουσικής - άκροατή εγγράφει το βιβλίο του ελκεκτού συνθέτη. Στη μελέτη άντικειμένου η οσία και η άποψη της μουσικής της συλλογικότητας από τις τέχνες) καθώς και η σχέση της μουσικής με την κοινωνική κατάσταση των λαών. Το μουσικό ζήτημα τοποθετείται σε νέα θέ-

τους μεσήλικες και οι ηλικιωμένοι για τους ηλικιωμένους.

Φυσικά, κανείς δεν άπογόρρευσε τους μεγαλύτερους σε ηλικία να παρακολουθήσει τις εκδηλώσεις. Όμως, το όλο κλίμα άπομάρτυρα του υπόλοιπου κοινού στην πλειοψηφία του. Κι αυτό είναι κάτι που πρέπει να προσεχθεί. Από την άλλη μεριά, είδα πολλά στοιχεία να φροντίζουν στις εκδηλώσεις αυτές, μάλλον άκριτα, αν κρίνει κανείς από το θάλαδρο συμβάν της προβολής τουλάχιστον άκατάλληλης (την είπαν «παρόν») και ιαλλίστα ιαήνη στη «Ροήνηνη» Λευ

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ

Βέβαια, η «Μπιεννάλε», έγινε για τους νέους και με πρωταγωνιστές τους νέους, που θέλουμε να δούμε τις έπιτεύγματά τους, θέλουμε, άκόμη περισσότερο, να τα χειροκροτήσουμε όλοι. Γι' αυτό θεωρώ πως δεν ύπήαε

είναι έντονο.
Στά ανάγλυφα έργα της Δημητριάδου - Χριστοφορίδου διακρίνει κανείς δύο θεματικές ομάδες. Στην μία (με τό λιγότερα έργα) διακρίνει κανείς την ανθρώπινη παρουσία σε συμμετρικές παραστάσεις, σε μία τάση οριζόντιας ανάπτυξης. Τά περισσότερα, όμως, ανάγλυφα της, δίνουν γεωμετρικά σχήματα, περιστοιχισμένα κύκλους, όπου η συμμετρική διακόσμηση παίζει βασικό ρόλο. Τά ανάγλυφα έχουν άνοιχτά, αισιόδοξα χρώματα σε άρμονικούς συνδυασμούς. Γενικά, μπορεί να πει κανείς πώς τό συμμετρικό στοιχείο κυριαρχεί στά έργα αυτά, πού κερδίζουν τόν θεατή.

Η γυναίκα, τό γυναικείο σώμα είναι τό κυρίαρχο θέμα στά έργα πού έκθέτει ο Σταύρος Μπαλτογιάννης στό Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης. Στούς περίπου τριάντα ευμύθους πίνακές του, ο ζωγράφος απεικονίζει τήν γυναίκα μέ ρωμαιο ύφος σε έσωτερικούς χώρους, γυμνή ή ήμιγυμνή, κατά τό πλείστον, μέ χρώματα πού αποδίδουν τήν οσμία καί μέσα σε φόντα οκουρότερα, έτσι πού νά αναδεικνύεται τό κυρίως θέμα. Οι γυναίκες τού Μπαλτογιάννη αναπαύονται ή έχουν μία κίνηση πού έκφράζεται όχι στατικά. Πρόκειται γιά μία αξιόλογη δουλειά, πού κερδίζει τόν θεατή. Μερικοί πίνακες έχουν γιά θέματα τοπία ή αντικείμενα όπου έπικρατούν περισσότερο τό έλαφρό χρώματα.

Από τό «εικαστικά» της Μπιεννιόλε προλάβαμε καί είδαμε δύο έκθέσεις, στά περίπτερα 16 καί 10 της Διεθνούς Εκθέσεως. Η πρώτη είχε έναν μεγάλο αριθμό έργων (όχι μόνο ζωγραφικής) πού όλα μαζί έδιναν οσφή τήν αίσθηση της οντότητας, μιας διαθέσεως γιά άπλωμα, γιά έκρηξη ή γιά φλυαρία. Έλληνες καί ξένοι, μέ μεγάλη ποικιλία τεχνικών καί τεχντονογιών, μέ πιά έντονη τήν έξπρεσιονιστική ή τήν μη παραστατική διάθεση, δημιουργούν αναμφίβολα ένδιαφέρον καί άποσπασμένο προσοχής, άνεξάρτητα από τό ότι υπάρχουν καί πολλά στοιχεία πού αποκαλύπτουν άνωμότητα ή σύγκρουση. Κι ίσως θα πρέπει νά πει κανείς πώς ή ελληνική συμμετοχή συμβαδίζει επέμια μέ τίς ξένες καί κάποτε πρωτοπορεί. Ενδιαφέροντες είναι άκόμη οι πειραματισμοί καί τό αποτέλεσμα τών καλλιτεχνών πού οι συνθέσεις τους στεγάζονταν στό περίπτερο 10. Φυσικά οι συνθέσεις αυτές δημιουργούν πολλά ερωτηματικά στόν μη πληροφορημένο επισκέπτη. Τό «Ουράνιο τόξο», οι λίνες, ή χρήση καλαμίσου σε συσχέτιση μέ ζωγραφικό έργο, προκαλούν έξαφιασμα καί ίσως λειτουργούν σάν «πτερυγία» πράγματα. Μιά έννημέρωση επίτοπου θα αποδεικνύονταν σίγουρα χρήσιμη.

Τό ξένο ποίημα

Φρειδερίκου Σίλλερ

Τό μοίρασμα της γής

«Πάρτε τόν κόσμο, άνθρωποι», φώναξε άπ' τό ύψος ο Δίας
«σας τόν χαρίζω, κτήμα σας, κτήμα κληρονομίας.
Θέλω όμως άδελφικό τό μοίρασμα νά γίνει
ώστε παρόντα άπ' αυτό κανένα νά μη μείνει».

Τρέχουμε τότε, θιαστικά, μ' όση έχουνε σκελετάδα
νέοι καί γέροι, γρήγορα, μπαίνοντας στην άρδιά.
Οι χωρικά θέλουν τή γή μέ όλα τ' άγιάθ, τή
οί έμποροι ψάχνουν νά βρουν σ' άμπάρια τόν παρά της.

Ο ήγούμενος τό διαλεχτό κρασί άναζητά μέ θιάση
οι άνομιέμποροι κεϊτό τό δόση νά μη χάσει.
Ο βασιλιάς δρόμους, γεφύρια, κτήματα, μέ θιά διαχωρίζει
οι όπτι τό δέκατο της γής δικό του είναι κρίζει.

Πολύ άργά, σόν τέλειωσε τό μοίρασμα της γής
φθάνει από χώρες μακρινές νόνος ο ποιητής.
Αχ! δέν ύπήρχε τίποτα πού νάν' γ'ι' αυτόν, δικό του
αφού καθένας είχε πιά πάρει τό μερτικό του.

«Αλλοίμονό μου, ώστε ένώ θα μείνω δίχως θιάς;
εγώ τού Δία πού ήμουνά ο πιά πιστός τού γιάς;
Απελπισμένους άρχισε μέ πόνο νά φωνάζει
οι όμεις μπρός στό θρόνο τού παρόντα άραδιάζει.

«Αν σού πλείρασι πάντοτε στού όνειρου τή χώρα
λέει ο Θεός «γιατί τότε μέ μένανε τά βάσεις τώση ώρα;
πού ήσουνά στό μοίρασμα, νά πάρεις τό δικό σου»;
«ήμουνά» είπε ο ποιητής «όσο μωρό κοντό σου».

«Τά μάτια μου σε σέβανε είχα πάντα στραμμένα
τού ούρανού σου ή όρμονία ήταν τό πόν γιά μένα.
Συχώρεσε, παρακαλώ, τόν ναύ μου, πού άπ' τό φως σου
έμειψες καί έχασε τής γής τόν θησαυρό σου».

Ο Δίας τούπε «δέν μπορώ τίποτα νά σού κάνω
τό μοίρασμα έγινε της γής, δέν έχω παραπονομή.
Θέλας ψηλά στόν ούρανό νά ξεις κοντά σε μένα».
Όσες φορές ή άν έρχεσαι θάναί άνοιχτός γιά σένα».

(Μετάφραση: Ρίτσαρ Δελάκη-Σαγιάη)

σείαν, πάλιν πάλιν, τή συνείδηση, πού άποσπάζοτε είναι χρήσιμες. Λοιπόν, πρώτη ένσταση ή περιγραφής της συμμετοχής. «Μπιεν-

νιόλε» είναι η πρώτη έκθεση, πού άποσπάζοτε είναι χρήσιμες. Λοιπόν, πρώτη ένσταση ή περιγραφής της συμμετοχής. «Μπιεν-

νιόλε» είναι η πρώτη έκθεση, πού άποσπάζοτε είναι χρήσιμες. Λοιπόν, πρώτη ένσταση ή περιγραφής της συμμετοχής. «Μπιεν-

νιόλε» είναι η πρώτη έκθεση, πού άποσπάζοτε είναι χρήσιμες. Λοιπόν, πρώτη ένσταση ή περιγραφής της συμμετοχής. «Μπιεν-

νιόλε» είναι η πρώτη έκθεση, πού άποσπάζοτε είναι χρήσιμες. Λοιπόν, πρώτη ένσταση ή περιγραφής της συμμετοχής. «Μπιεν-

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Δέν υπάρχουν πιά μεγάλοι συγγραφείς Τό θέατρο σέ παραγκμύ καί υπό άπειλή θανάτου

Διαπιστώσεις τού Ερικ Μπέντλεϋ
άνατρεχοντας στό άρχαία χρόνια

Είναι κοινό πιά μυστικό πώς τό θέατρο, σε παγκόσμιο επίπεδο, παρουσιάζει μία κρίση στόν τομέα της συγγραφής έργων. Μετά τό πρώτα χρόνια της μεταπολεμικής έποχής, μέ τους Αμερικανούς, τόν Μίλλερ καί τόν Ουίλλιαμς κυρίως, μετά τους «παράλογους», τόν Μπέκετ, τόν Ιονέσκο, τόν Ζενέ, μετά άν βέλτε, καί τους Βρετανούς «όργισμένους» τό διενέδρε ρεπερτόριο παρουσίασε μία καμψη, χωρίς νά φαίνεται κάποια άνάκαμψη.

Κάποιοι έφτασαν νά ρωτήσουν: Μήπως πεθαίνει τό θέατρο; Μήπως είναι πιά ξεπερασμένο είδος; Οτιδήποτε δέν είναι άδόκιμο καί σπιν Ελλάδα έχουμε άρκετά σημάδια ότι ή μορφή αυτή της τέχνης φθίνει. Μά τό ίδιο συμβαίνει καί στόν υπόλοιπο κόσμο. Καί δέν είναι ότι λείπουν οι περίφημοι παραστάσεις, άλλα ότι, κυρίως, λείπουν τό σπουδαία καινούρια έργα σε όλη τήν ύφήλου.

Φυσικά, κάθε έποχή έχει τό δικό της μέτρα καί τό δικό της είδωλο. Αλλά όταν δει κανείς τά πράγματα από κάποια όπδόσταση από ψηλά, τότε καταλαβαίνει ότι οι πρόσκαιρες μόδες δέν μετράνε καί πολύ καί ότι ο άδυσώπητος χρόνος «σκουίζει» πολλά όνόματα πού κάποτε θεωρήθηκαν μεγάλα. Πολύ περισσότερα όταν δέν υπάρχουν καν μεγάλα όνόματα, έστω καί σε πρόσκαιρη βάση.

Η άπαισιοδοξία ένός είδικού

Χαρακτηριστική είναι ή άποψη τού θεατρολόγου Ερικ Μπέντλεϋ, πού στό βιβλίο του «Τό στρατευμένο θέατρο», άφιερώσαν ένα όλόκληρο κεφάλαιο στό έρώτημα: «Είναι εξοφλημένο είδος τό θέατρο»;

Ο Μπέντλεϋ άρχίζει τό κεφάλαιο αυτό μέ τή χτυπητή φράση: «Κανείς δέν άμφισβέλλει πώς καί δέν πάει καλά». Καί συνεχίζοντας αναφέρει ότι έκεί πού ύπάρχει διαφωνία είναι άν γιά τήν πίσω τού θεάτρου φταίει οι σκηνοθέτες καί οι ήθοισοί ή είναι τό καλό έργο πού έχουν λείψει, πού δέν γράφονται πιά. Γράφει ο Μπέντλεϋ, άνομέσα στό άλλο:

«Ας άρχίσουμε μέ αυτό πού λέμε «αξιόλογο έργο». Εκείνο πού μόνος ένδιαφέρει είναι δύο είδη άξιών, πού δέν διακρίνονται παντού μέ εύκρινεία: Τό ταλέντο καί ή μεγαλοφροσύνη. Η μεγαλοφροσύνη βρίσκεται, ως ένα

μεγάλο βαθμό, έξω από κάθε πρακτική άμφισβέση, γιατί δέν μπορούμε πότε νά πούμε ή νά κάνουμε πού νά τήν δημιουργήσουμε. Έργονότι άπόσπασμα ή δέν έρχεται κατόλου. Εκείνο πού μπορεί νά συζητηθεί είναι πώς τήν υποδεχόμαστε. Καί πόσο θλιβερό είναι τό ότι τήν καλωσορίζουμε ελάχιστα καί πάρα πολύ άργά. Τήν καλωσορίζουμε όταν είναι άφραδες νά τό κάνουμε καί όταν είναι πραγματικό ο Μπέρναρ Σώ. Τό νά τόν υποδεχτούμε, όπως τό άξιζε, στό 1890, όταν ήταν «έπικίνδυνος», θα ήταν ταμπρό. Τό νά τόν δεχτούμε μετά τό 1910, όπως τόν δέχτηκε τό θέατρο καί κάτι περισσότερο, ήταν νά παραδεχτούμε τό παραδεξιμένο. Εκείνο τόν καιρό τό κοινό είχε μόθει πώς νά φυλάγεται από τό χτυπήματα τού Σώ: Οι κριτικοί τόν θεωρούσαν κλόουν, οι θαυμαστές τόν θεωρούσαν κλασικό, όπουδήποτε κι άν κοιτούσε ήταν μέσα. Από τότε πού πέθανε ο Σώ, πόσες είναι οι μεγαλοφροσύνης πού έμειναν στό θεατρικό χώρο;

Καί έτσι φθάνουμε στό φάλλον θέμα. Τά έρώτημα τού Μπέντλεϋ, πού διατυπώθηκε, βέβαια, πρίν μερικά χρόνια, θίγει τό πρόβλημα της φτώχειας της παγκόσμιας θεατρικής παραγωγής. Μετρημένα στό δάχτυλα τό μεγάλο όνόματα, θα άναφέρει τόν Τοόρλυ Τσολιν καί τόν Εντουόρντ ντέ Φίλμπερ καί κατόπιν θα πει τόν Μπρέχτ καί τόν Σόν Ο' Κέικιν, τόν Ιρλανδό. Καί δέν θα άναφέρει μεγάλα όνόματα σάν τόν Λάρκα, τόν Μπέκετ, τόν Ζιραντόν.

Από τότε άρχισε ή παραγκμύ

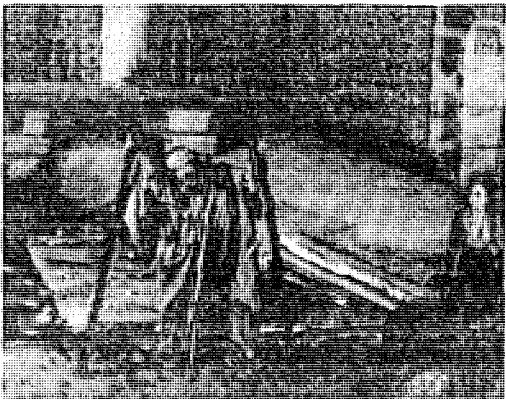
Ισως φανεί ύπερβολικό καί έγωιστικό - από μέρους τών Ελλήνων, άλλα πολλοί υποστηρίζουν ότι τό θέατρο έπεσε σε παραγκμύ από τότε πού έόθησε ή άρχαία έλληνική

νική τραγωδία καί ή άρχαία έλληνική κωμωδία. Κι αυτό άν μιλούμε γιά τό θέατρο τού Δυτικού κόσμου καί έξαιρεσουμε τό θέατρο της Κίνας καί της Ιαπωνίας.

Αυτό σημαίνει αυτόματα πώς τό άρχαία έλληνικό θέατρο άποτελεί πάντα μία άξεπέρσστη κορυφή. Μπορεί νά όλοκλώθηκε τό Ελισσαίο τό θέατρο, τό γαλλικό, άργότερα οι Ρώσοι καί οι Σκανδιναβοί καί πιά

ταϊριάζει στήν Ηλέκτρα» πού άποτελεί προσπάθεια νά ξαναγραφεί μία «Ορέστιάς». Καί άκόμη χαρακτηριστικές περιπτώσεις ο Σάρτρ μέ τίς «Μύγες» του, ο Άντουλνέ μέ τήν «Αντιγόνη» καί τόσοι άλλοι.

Ψάχνοντας γιά παραδείγματα θα μπορούσαμε επίσης νά θυμηθούμε πώς καί ο Στρίντμπεργκ στό έργο του Ξαναφέρει τή σύγκρουση Αγαμέμνονα καί Κλυταιμνήστρας, ένν άκόμη καί νεότερα συγγραφείς, όπως ο Μίλλερ, στό «Ψηλά από τή

Σκηνή από άρχαία τραγωδία: «Ελένη» τού Εϋριπίδη από τό ΚΟΒΕ.

πρόσφατα οι Αμερικανοί συγγραφείς. Αλλά ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής, ο Εϋριπίδης καί ο Αριστοφάνης παρμένουν στήν κορυφή.

Υπάρχει, βέβαια, πάντοτε μιά τόση τών μεταγενέστερων νά γυρίζουν πρós τό πίσω, πρός τίς πηγές τών μεγάλων ποταμών της τέχνης, περιλαμβανόμενα καί τού θεάτρου. Ο Βιλάρ όπέμενε πάντα πώς έπρεπε νά γυρίζουμε στούς «πατέρες» μας. Κι άκόμη ο Μπρέχτ άναζητούσε διδάγματα στούς άρχαίους τραγικούς καί στόν Σαίξπηρ. Καί, άκόμη, δέν θα πρέπει νά λησμονούμε πόσο νεότερα συγγραφείς γύριαν πρός τούς άρχαίους. Χαρακτηριστική περίπτωση ο Εϋγένιος Ο' Νίλ μέ ή «Πένθος

γέφυρα» φάχνει νά βρει διδάγματα στήν άρχαία έλληνική τραγωδία. Φυσικά, τό άρχαίο έλληνικό θέατρο, μέ τόν άπέραντο πλούτο του, πάντα έπηρεάζε τούς Ευρωπαίους συγγραφείς καί τούς έκανε νά θέλουν καί νά έμπνευστούν από τούς ήρωες καί τίς ήρωίδες τού άρχαίου έλληνικού θεάτρου. Παραδείγματα ο Σενέκας καί άργότερα ο Ρακίνας, άλλα καί άρκετοί Γερμανοί.

Παραμένει τό έρώτημα

Θά πρέπει, ώστόσο, νά ξαναγυρίσουμε στό βασικό έρώτημα. Γιατί πέφτει σήμε-

ρα τό θέατρο. Κι όταν λέμε «σήμερα» έννοούμε μία σειρά έτών.

Μιά σκέψη θα μπορούσε νά είναι τό ότι πρώτα ο κινηματογράφος καί μετά ή τηλεόραση, μέ τήν συνεπικουρία τού έλντερε, έκαναν τό θέατρο νά μοιάζει μέ τήν παλιά άμαξα πού δέν μπορεί πιά νά προχωρήσει. Ωστόσο, καί στά δύο σ'αυτά είδη εκείνο πού έχει σημασία είναι ή είκδοση, ένν στό θέατρο τό κυρίαρχο στοιχείο είναι ο λόγος. Αν, λοιπόν, πάσχει τό θέατρο αυτό σημαίνει ότι έχει φτωχύνει ο λόγος. Καί ξαναθα μόνιασε εδώ τά όσα λέγονται γενικότερα γιά τό λόγο, ότι, δηλαδή, στό μέλλον ο λόγος θα άντικατασταθεί από τήν είκδοση. Ανεξάρτητα από τό τι θα γίνει στό μέλλον, τό βέβαιο είναι ότι σήμερα λείπουν οι συγγραφείς.

Καί άν δέν ζητούμε πιά Ισάδριος καί Σωφοκλή ή τού Αριστοφάνη, πού, στό κάτω της γραφής, τούς γεννήσουν άλλες έποχές, όπως καί τόν Σαίξπηρ ή τό Μολιέρε, θα μπορούσαμε νά ζητήσουμε άναστήματα σάν τόν Σίλλερ ή τόν Σώ ή τόν Μπρέχτ. Καί δέν βρίσκονται ούτε αυτά.

Ξαναγυρίζουμε στό θέμα της άναπτυσσόμενης τεχνολογίας καί της έπιστήμης, πού φαίνεται ότι δημιούργησαν συνθήκες πού έμποδίζουν τίς τέχνες - καί τό θέατρο - νά φτάσουν στίς κορυφές τού «παλιού καλού καιρού». Μήπως, λοιπόν, φτάσαμε πραγματικό στό τέλος τού θεάτρου;

Ας μ'ήν ξεχνούμε πώς κάποτε έλαμπε τό έπος καί άργότερα χάθηκε. Ας μ'ήν ξεχνούμε πώς καί τό μυθιστόρημα πέρεσε καί περνάει τό μυθιστόρημα, ιδιαίτερα στό μεταπολεμικά χρόνια. Κι άν τό λάβουμε αυτό ύπ' όψη μας, τότε θα πρέπει νά θεωρήσουμε ότι άποτελεί θάυμα τό ότι τό θέατρο ζει εδώ καί 2.500 χιλιάδες χρόνια. Τό ίδιο καί ή ποίηση.

Κι ίσως ή μαρκασιανή ύπ' ιστορία τού ποιητικού καί θεατρικού λόγου νά άποτελεί καί μία πηγή αισιοδοξίας. Ο Ισός ο Μπέντλεϋ σημειώνει κάπου: «Αν τό δράμα πεθαινε έκτοτε, θα μπορούσε νά είχε πεθάνει». Οντως, τό δράμα, τό θέατρο δέν πεθαίνει εύκολα. Όμως τό μέλλον θα δείξει άν δέν δέν πεθαίνει ποτέ.

κά ζήτημα τοποθετείται ό νέα θάση. Μουσική δέν είναι μία μέ άφελους ήχους καί μέ γλυκερές μελωδίες) εύχολορήση τών όντων κατανολών, άλλα ή μήτρα πού μέσα της πλάθεται κάθε κοινωνική ρύθμιση. Αλλά σάν άνθρωπο χωρίς μουσική καί τόν άνθρωπο μέ μουσική ύπάρχει ένα τεράστιο ποσοστό όλια. Ο κ. Ρώτας, μέ τό βιβλίο του, θέτει βασικά έρωτήματα όπως: όταν σού διασπρίζουν μία μουσική, τήν άκούεις καί κρίνεις ή τήν άκούεις καί σ'αποθλίβεις. Τό βιβλίο, όπως καταλαβαίνει κανείς ένδιαφέρει κάθε πόν έπισητή καί τόν υπέυθυνο λειτουργού, τούς δασκάλους, τούς γονείς, τά παιδιά τούς μουσικούς, τούς φιλόμους κ.ά. Τό «πώς άκούμε μουσική» περιλαμβάνει κατατοπιστικά σχέδια της Κατερίνας Ρότα (Εκδόσεις «Κέδρος»).

Κ.Α. Τσιλιγιάννη «Δημόσιες σχέσεις στό έλληνικό πανεπιστήμιο»

Τό βιβλίο αυτό άφορά τήν πολιτική καί τήν πρακτική τών δημοσίων σχέσεων στό έλληνικό πανεπιστήμιο. Είδικά άφορά, άποτελεί ένα ένδεικτικό σχέδιο γιά τήν όργάνωση καί λειτουργία μιας ύπηρεσίας δημοσίων σχέσεων στό άνωτάτα πνευματικό ίδρυμα της χώρας μας, καί πού θα πρέπει νά τό θεωρούμε πιά σάν άνάγκη, πού τήν ένταξη της χώρας στόν ΕΟΚ. Τό τρίτο κεφάλαιο τού βιβλίου κάνει μέ λεπτομερή όνάλυση της διαρθρώσεως μιας τέτοιας ύπηρεσίας, μέ τούς στόχους καί τά άντικείμενα κάθε γραφείου.

Εϋγενίης Φακίνου Βιβλία γιά παιδιά

Τέσσερα βιβλιάρια γιά παιδιά ηλικίας 5-11 έτών, γιά τά γνωστότερα φρούτα, λαχανικά, λουλουδιόμοια όργανα, λαχανικά, καί άλλα. Ποιά φρούτα ή λουλουδιόμοια νά άναγνωρίζουν τά μικρότερα παιδιά. Πόσα έξέρουν ότι τρώμε τή ρίζα τού καρότου καί τού παντζαριού, άλλα τό λουλούδι της άγκινάρας καί τού κουνουπίδιού; Πόσα παιδιά, άκόμη καί μεγαλύτερα γνωρίζουν ότι οι άρχαίοι έτρωγαν βερβίκορα, άλλα δέν είχαν δει πορτοκαλί. Η συγγραφέας μέ ζωγραφικές καί κείμενα, μέ στίχους γνωστών ποιητών, μέ αινίγματα καί πορνοειδείς συνδέει τή φύση μέ τήν παιδική ζωή. Παράλληλα μέ μικρότερα στοιχεία δίνονται κατατοπιστικά στοιχεία γιά νηπιωγούς καί γονείς. Γενικά τό τέσσερα βιβλιάρια έπιτυγχάνουν μέ διάφορους τρόπους νά πλουτίσουν τίς γνώσεις τών μικρών παιδιών γιά τό φρούτα, τό λουλούδι, τό λαχανικό κ.λ.π. (Εκδόσεις «Κέδρος»).

Γιώργου Γιαννιούλλη «Ο λογάρεας Θεόφιλος»

Ο συγγραφέας, πού κατέγινε από τήν Μυτιλήνη, προσέδωκε οι σ'αυτά τήν δική του έγγραφο πού προσπαθεί νά μας δείξει τήν προσωπικότητα καί τό έργο τού λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου, δίνοντας έπίσης στοιχεία γιά τόν Τερνάντ καί τό μυσείο πού δημιούργησε στήν Λέσβο. Μέ λιτά καί εύληπτο τρόπο ο Γιαννιούλλη δίνει στό άναγνώστη τό όνολόγο τού «Θεόφιλου γιά τόν Θεόφιλο, τήν προσωπικότητα τού ζωγράφου, τήν όση τού μέσα τήν έλληνική ζωγραφική καί σέχλη γ'αυτά τό έργο του. Τό βιβλίο κοσμείται μέ φωτεινές έργων τού Θεόφιλου, σχέδια κ.λπ. (Εκδόσεις Στέφ. Βασιλόπουλου).